

U poslednjim godinama života i rada često nam je davao savete kako se treba umeriti u radu i naporima, i na vreme se povući kada čovek postigne kulminaciju uspeha u radu. Međutim, u nečem je ipak pogrešio. On je svojevolejno dao ostavke na razne funkcije i povukao se pod parolom da je došlo vreme na to učini. Ipak je zakasnio. Umesto da uživa blagodat stečenoga mira i penzije, razboleo se, i obilazio lekare u zemlji i inostranstvu, sa željom da ozdravi i da produži da živi. Nije u tome uspeo.

Preminuo je u Beogradu 18. V 1972. god. skoro iznenada, i bio ispraćen od svojih dobrih i vernih prijatelja i drugova do večne kuće, gde je otišao da se odmori.

Njegova majka, Milka Pavlica-Defini, dramska umetnica, preminula je u Beogradu 23. XII 1972. god.

Lik prof. dr mr Andreje Delinija ostaće nam u večnoj uspomeni, jer je bio veliki pregalac, dobar prijatelj i drug, iskren saradnik, odličan pedagoški, plemenit čovek, poštenu trudbenik i čovek koji je svojom pojavom i svojim nastupom očaravao okolinu.

Neka mu je večna slava među živima.

ŽIVOT I DELO PRIM. DR LJUBIŠE ILIĆA (27. XI 1897 — 23. IX 1970)

Srebrica KNEŽEVIĆ

SEKCIJA SR SRBIJE NAUČNOG DRUŠTVA ZA ISTORIJU ZDRAVSTVENE kulture Jugoslavije izgubila je iz svojih redova prim. dr Ljubišu Ilića, prvog upravnika Gradske bolnice za grudobolne na Bežanijskoj kosi, jednog od najrevnosnijih saradnika, koji su rečju i delom konstruktivno učestvovali u diskusijama o vrednovanju rada Sekcije i njenih članova pojedinaca, dajući dragocene sugestije, uputstva, ukazujući na literaturu

Prim. dr Ljubiša Ilić

i praksu, dajući volje i podstreka za rad kako svojim kolegama i vršnjacima tako i mlađim članovima ostalih struka, koji su se bavili problematikom zdravstvene kulture.

Poslednjih godina, iako narušena zdravlja, neumorno je radio, trudeći se da da završni oblik svojim ranijim nastojanjima, istovremeno prikupljujući i sve nove podatke koje je domaća i strana literatura donosila. Naročito se interesovao za istoriju zdravstvene kulture svoga naroda. Tako je i poslednje dane, koje je proveo u kliničkoj bolnici u Novom Sadu,

pod stalnom lekarskom kontrolom, provodio radeći, čitajući i prevodeći sa engleskog jezika. Neumitna smrt ga je zadesila 23. IX 1970. god. upravo kada je sav ozaren došao do novog dokumenta iz naše zdravstvene prošlosti, o čemu je baš razgovarao sa dr Nenadom Brzakovićem, specijalistom ftiziologom i njegovom suprugom takođe zdravstvenim radnikom, koji su došli da ga obidu.

Frim. dr Ljubiša Ilić, veoma skroman, neobično plemenit čovek, izuzetno pravičan ma da ne oštar, izvrstan specijalista, koristan saradnik i uman rukovodilac, pionir na izvesnim poljima preventive kod nas, bio je od onih retkih velikih radnika, koji je u radu nalazio smisao života.

Jednom prilikom je, imajući već punih 40 godina radnog iskustva pisao o sebi: *»U roditeljskoj kući sam od detinjstva učen da cenim rad i stičem radnu naviku. Tu naviku, ne samo da sam stekao, već sam stekao i ljubav prema radu«*.¹ u čemu je proveo čitav svoj život na unapređenju zdravstvene kulture i na korist naše zajednice. Njegovom smrću društvo je izgubilo jednog od istaknutih pregalaca na podizanju i proučavanju zdravstvene kulture naših naroda, dobrog čoveka i velikog humanistu.

Rođen kao četvrto dete svojih roditelja, Katarine i Petra Ilića profesora, poznatog pedagoga i prosvetitelja, direktora Učiteljske škole, ugledao je svet 27. XI 1897 godine u Aleksincu². Detinjstvo i svoje prvo školovanje dobio je u Aleksincu, zatim u Kragujevcu i Beogradu. Kao dečak upoznao je strahote Prvog svetskog rata povlačeći se prema Albaniji, da bi sa ratom ometenima u Nici završio gimnaziju i maturirao. Opredelio se za studije medicine i upisao se na Pariski medicinski fakultet. Kasnije je, zbog zdravlja, prešao u Švajcarsku, nastavio studije i doktorirao 1922. godine u Ženevi. Još za vreme univerzitetskih studija pripadao je naprednom studentskom i radničkom pokretu, ostajući celog života dosledan pobornik i pravi socijalni radnik.

Po završenim studijama dr Ilić se vraća u zemlju, gde 1924. godine biva postavljen za sreskog lekara u Velikom Gradištu, sa željom da pomogne svom narodu, a u duhu naprednih ideja koje je zastupao i dobro poznavao, brzo. Već posle šest nedelja, premešten je odavde u Bosiljgrad. Sa istočnih granica naše zemlje premešten je u Mačvu, u Bogatić, da bi ga uskoro potom služba odvela u Kličevac i druga mesta. Najzad je 1929. godine vraćen za sreskog lekara u Veliko Gradište, odakle će već sledeće godine, kao bolesnik, poći u Švajcarsku u sanatorijum Lezen. Tu je lečeći se i radeći kao lekar na specijalizaciji, upoznao sinovicu našeg čuvenog pesnika Alekse Šantića, dr Maru Šantić, kasnije poznatog ftiziologa, koja je bila student Medicinskog fakulteta u Beču, kasnije izvesno vreme provela na specijalizaciji u Sjedinjenim američkim državama, a koja je i sama bila plućni bolesnik i lečila se u istom sanatorijumu. Tu su se i upoznali i vezali svoj životni i radni put, da bi od 1932. do 1934. god. radili kao lekari Sanatorijuma za plućne bolesti u Topolšici. Dr Mara Ilić-Šantić je umrla u Beogradu 1948. god.

Iz Slovenije je dr Ilić premešten u Metohiju u Peć, da bi najzad, po završenoj specijalizaciji za tuberkulozu, dobio mesto na Grudnom odeljenju Opšte državne bolnice u Beogradu.

Za vreme okupacije u toku Drugog svetskog rata radio je aktivno i organizovao za NOB, dajući, pored ostalog, članovima KPJ i SKOJ-a uto-

čište i lekarsku negu, a pomažući kao lekar zatvorenike i političke krivce u Sremskoj Mitrovici, Požarevcu i Beogradu.

Posle završetka rata, u periodu izgradnje zemlje, postavljen je za pomoćnika upravnika Ftiziološke klinike Medicinskog fakulteta u Beogradu, a zatim je na Institutu za tuberkulozu SR Srbije bio šef Kliničkog odeljenja. Ima indicija da je bilo nade da dr Ilić tada postane i nastavnik Medicinskog fakulteta. Godine 1955. bio je postavljen za prvog upravnika novoosnovane Gradske bolnice za grudne bolesti na Bežanijskoj kosi, u kome je zvanju ostao do kraja svog radnog staža.

Delatnost prim. dr Ljubiše Ilića napred rečenim nije ni izdaleka iscrpna. On je izuzetna ličnost čije su višestruke aktivnosti bile usmeravane u više pravaca. Teško je definisati njegova najvažnija životna ostvarenja i izvršiti klasifikaciju njegovih najvažnijih doprinosa našoj zdravstvenoj kulturi. Činjenica, da je biran za člana Francuskog ftiziološkog društva, člana Komisije za zdravstveno vaspitanje Međunarodne unije za borbu protiv tuberkuloze i da je dugo godina biran na odgovarajuća rukovodeća mesta kao istaknuti stručnjak, svedoče o radu, zalaganju i priznanju koje je prim. dr Ilić ostvario za života. Još kao mlad lekar bio je 1934—1941. god. član Upravnog odbora Lekarske komore, a od 1945—1959. god. predsednik Suda časti Srpskog lekarskog društva. Od 1952—1965. godine član je Saveta zdravlja NO Beograda, inicijator i osnivač Zdravstvenog narodnog univerziteta i njegov prvi predsednik 1952—1962. godine. predsednik Upravnog odbora Instituta za zdravstveno vaspitanje bio je još od 1955—1962., a po penzionisanju, živo se interesuje i saraduje sa istim institutom³.

Prim. dr Ilić je deset godina, od 1952—1962. god. bio predsednik Komisije za borbu protivu tuberkuloze Crvenog krsta, veoma aktivan član sve do svoje smrti Sekcije za istoriju medicine i farmacije Srpskog lekarskog društva, u čijem je Muzeju održao niz veoma interesantnih i bogato dokumentovanih predavanja iz istorijske prošlosti naše zdravstvene kulture. Takođe je redovno posećivao i predavao i simpozijume koji su održavani u Beogradu u Sekciji SR Srbije Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije u Anatomskom institutu Veterinarskog fakulteta.

U svojoj užoj struci bio je istaknuti specijalista. Još kao mlad sreski lekar 1924. godine u Velikom Gradištu prihvata se pionirskog posla primenjujući Be-Se-Že vakcinu kod novorođene dece kako ne bi obolela od tuberkuloze kada su im već majke bolesne. *»Nekoliko uspešnih slučajeva aktivne zaštite novorođenčadi od tuberkuloze u tuberkuloznoj sredini, pored bolesne majke, podržavali su me u uverenju«*, piše Ilić *»da je Be-Se-Že vakcina uspešna i da će praktično rešiti problem zaštite od tuberkuloze«*⁴. Prateći novine u struci 1927. godine počinje da koristi i Dikovu vakcinu.

Veliki broj stručnih i naučnih radova i predavanja koja je držao i ugled koji je uživao učinili su da je prim. dr Ilić više godina bio predsednik Ftiziopulmološke sekcije Srpskog lekarskog društva. Takođe je bio član Komisije za polaganje specijalističkog ispita iz ftiziopulmologije. Njegova četrdesetogodišnja plodna aktivnost morala je, prema tome, imati odraza i uspeha i u podizanju medicinskih kadrova.

Izvanredan predavač i odličan stilista, rečju i perom, borio se protiv teške socijalne bolesti, tuberkuloze. U stručnim časopisima, na Radio Beogradu, u dnevnoj štampi, sa katedre Zdravstvenog narodnog univerziteta, iz Kolarčeve zadužbine kao i iz Srpskog lekarskog društva, borio se za narodno zdravlje. Veoma često je, da bi održao predavanja, putovao u Arandelovac, Banju Koviljaču, Požarevac, Smederevo, Čačak i u druga sedišta podružnica Srpskog lekarskog društva, gde je, kao i u fabrikama među radnicima, ovaj izuzetni zdravstveni entuzijasta i prosvetni pedagog govorio o:

- »Neophodnost ustanova za lečenje tuberkuloze«,
- »Tuberkuloza kao socijalna bolest«,
- »Osnovne greške u terapiji tuberkuloze pluća«,
- »Alkoholizam i tuberkuloza«,
- »Staračka tuberkuloza«,
- »Principi zdravstvenog vaspitanja i očigledna sredstva zdravstvenog prosvetivanja«,
- »Radna terapija u bolnicama«,
- »Lik socijalističkog lekara«, i dr.

Na kongresima o tuberkulozi i naučnim simpozijumima u našoj zemlji prim. dr. Ilić je uvek imao nov i interesantan prilog.

Govoreći odlično francuski i engleski jezik prim. dr. Ilić je kao vrsan stručnjak predstavljao našu zemlju na mnogim kongresima u inostranstvu. Redovno je učestvovao na sastancima Balkanske medicinske unije u Beogradu, Atini, i Sofiji gde je njegovo učešće bilo zapaženo.

Godine 1959. na Međunarodnom kongresu u Istanbulu održao je dva referata »Recidivi tuberkuloze lečeni klasičnim antituberkuloticima« i »Zdravstveno vaspitanje u bolnicama za tuberkulozu«.

Godine 1961. u Torontu govorio je »O nekim aspektima tuberkuloze starih osoba« da bi godine 1963. na kongresu u Rimu, posmatrao iste probleme među omladinom i odabrao temu »Rehabilitacija tuberkuloznih studenata i učenika«⁵. Takođe je nastupao i na kongresima u Minhenu i Pragu uvek sa lepo i smišljeno odabranim temama.

Sem oko stotina obrađenih predavanja prim. dr. Ljubiša Ilić je objavio niz članaka stručnog karaktera u vodećim medicinskim časopisima.

Njegove priloge objavili su: »Srpski arhiv za celokupno lekarstvo«, »Medicinski pregled« »Tuberkuloza«, zatim »Glasnik zavoda za zaštitu narodnog zdravlja SR Srbije«, »Socijalna politika« i drugi.

Iz roditeljske kuće poneo je interes za narodni život i zdravstveno prosvetivanje, osećaj za lepotu jezika i smisao za stilistiku. Izvanredan posmatrač, blizak narodu, skroman i tih, nenadmašan je dokumentarista zdravstveno prosvetne orijentacije. Njegove dve knjige »Zapisi sreskog lekara« i »Sa doktorom na selu« sa nizom detalja autobiografskog karaktera su dragocene za etnologue i one zaslužuju posebnu pažnju⁶. Njegova nastojanja da organizuje terenski istraživački rad u narodu bila su skoncentrisana u stvaranju Medicinskog sociološkog instituta na selu, koji je započeo rad u selu Jajincima.

Veliki humanista i lekar prim. dr. Ilić je posebno cenio napore i rad dr Alberta Švajcера o kome je držao i niz predavanja. Potom je objavio

i studiju o njemu, u kojoj je objasnio činjenice o specifičnosti načina rada i sprovođenju zdravstvenog vaspitanja, koje je dr Švajcер primenjivao među bolesnicima u svojoj poznatoj bolnici za leprozne u Lambarene u Africi⁷.

Zapažen je, takođe, i njegov književno esejistički rad i prilozi objavljeni u dnevnim listovima, koji su bili rado čitani i izazivali interesovanje.

Na poseban način uticao je na stvaranje dokumentarnih, zdravstveno vaspitnih filmova, kao što je na primer film »Bio sam u bolnici«, snimljen prema radu prim. dr. Ilića »Zdravstveno vaspitanje u stacionarnim ustanovama«.

Priznanja koje je naše društvo za života iskazalo svoje poštovanje ovome retkom pregaocu, humanisti i izuzetnom čoveku, prim. dr. Ljubiši Iliću, simbolično je obeleženo dobijenim odlikovanjima: Ordenom rada II reda dobijeno 1953. godine; Zlatnim znakom Crvenog krsta Jugoslavije dobijeno 1961. godine, Plakete Srpskog lekarskog društva 1962. godine i Ordena zasluga za narod sa srebrnim zracima 1963. godine.

Prim. dr. Ljubiša Ilić je iz Novoga Sada, gde je preminuo 23. IX 1970. godine, prenet u Beograd, gde je sahranjen 25. IX u 15.00 časova, skromno, onako kako je prema oporuci i želeo.

Odbor za sahranu u koji su ušli predstavnici raznih radnih organizacija Beograda, njegove kolege, drugovi, prijatelji i pacijenti, ispratili su ga iskreno žaleći za gubitkom ovog velikog čoveka.

Neka ovo sećanje na stranicama časopisa »Acta historica« bude naš skroman prilog i pošta našem uglednom i voljenom članu i saradniku prim. dr. Ljubiši Iliću.

Izvori i literatura:

¹ Zahvaljujemo se na ljubaznosti dipl. inž. Borivoju Iliću, bratu prim. dr. Ljubiše Ilića, na dobijenim podacima i dokumentima iz zaostavštine, koji su korišćeni u ovom radu. Citat je iz rukopisa koji je Lj. Ilić pisao 26. I 1966. godine. — ² U drugim osvrtima ranije objavljenim datum rođenja nije uvek tačno naveden. — ³ Dragić M., Prim. dr. Ljubiša Ilić — zdravstveni prosvetitelj. Zbornik radova saopštenih u Sekciji za istoriju medicine i farmacije Srpskog lekarskog društva, knj. VI, SLD, Beograd, 1971., 42. — ⁴ Isto, 45 — 46. ⁵ Milutinović R., Prim. dr. Ljubiša P. Ilić, Srpski arhiv za celokupno lekarstvo, 1972, 100, 7-8, 943 a. — ⁶ Izdao ih je Zdravstveni narodni univerzitet, Beograd, 1963. i 1964. godine. — ⁷ Ilić Lj. i sar., Dr. Albert Švajcер, Srpski arhiv za celokupno lekarstvo.